

GLOBALNA FORMA, LOKALNA TREŚĆ: ADAPTACJA MIKROARCHITEKTURY MOBILNEJ DO KONTEKSTU URBANISTYCZNEGO KRAKOWA

Patrycja Kozik

Studenckie Koło Naukowe SYNERGIA

Projekt stanowi architektoniczną odpowiedź na narastające problemy urbanistyczne i społeczne współczesnego miasta: wykluczenie przestrzenne, powstawanie "pustyni kulturalnych" na osiedlach oraz wykluczenie cyfrowe. Poprzez strategię akupunktury miejskiej, koncepcja proponuje system trzech modułowych pawilonów, które wypełniają wyrwy w zdegenerowanej tkance przestrzennej. Stanowią one współczesną reinterpretację ikonicznych obiektów małej architektury, dostosowaną do dzisiejszych wyzwań. „Azyl” (inspirowany *Paper Log House* S. Bana) to niskoprogowy bufor

dla osób w kryzysie bezdomności. „Inkubator” (czerpiący z *Tea House* K. Kuma) funkcjonuje jako mikrostrefa relacji sąsiedzkich. Z kolei „Przekaźnik” (bazujący na *Modifiable Pavilion* Kahlöfer-Korschildgen) to hybrydowy węzeł informacyjno-usługowy. Projekt udowadnia, że tymczasowe, elastyczne struktury mogą skutecznie zszywać miasto, oddając przestrzeń z powrotem jego mieszkańcom.

WPROWADZENIE

Współczesna przestrzeń miejska, napędzana procesami gentryfikacji i komercjalizacji, stopniowo traci swój inkluzywny charakter. W efekcie powstają miejskie "kieszonki" – strefy wykluczenia, w których nawarstwiają się problemy społeczne. Zamiast wielkoskalowych, kosztownych i długotrwałych inwestycji, odpowiedzią na te wyzwania może być architektura interwencyjna. Małe formy kubaturowe, projektowane jako systemy modułowe, pozwalają na szybką reakcję przestrzenną. Pawilony stają się narzędziem naprawczym – punktowymi wdrożeniami, które nie dominują nad otoczeniem, lecz dyskretnie wspierają najłabsze ogniwa miejskiego ekosystemu: osoby w kryzysie bezdomności, społeczności pozbawione lokalnych centrów oraz mieszkańców wykluczonych cyfrowo.

Proces badawczy i projektowy oparto na rygorystycznych studiach nad ikonicznymi obiektami architektury parametrycznej, kryzysowej i kinetycznej. Zrozumienie mechanizmów działania tych struktur – ich logiki nośnej, użytych materiałów oraz psychologii przestrzeni – pozwoliło na wypracowanie autorskiego, zrównoważonego systemu modułowego. Zaproponowane pawilony nie są jedynie estetycznymi rzeźbami w przestrzeni, lecz w pełni funkcjonalnymi „maszynami społecznymi”, precyzyjnie kalibrowanymi do rozwiązywania zdiagnozowanych deficytów w tkance miejskiej.

1. Wykluczenie Przestrzenne: Od *Paper Log House* do pawilonu AZYL W 2001 roku, w odpowiedzi na katastrofalne trzęsienie ziemi w Bhuj (Indie), Shigeru Ban zdefiniował na nowo paradygmat architektury ratunkowej, projektując *Paper Log House*. Zastosowanie fundamentów z lokalnego gruzu oraz struktury nośnej z impregnowanych tulei tekturowych udowodniło, że architektura kryzysowa może łączyć skrajną optymalizację kosztów z wysoką odpornością sejsmiczną i godnością przestrzenną. Ban stworzył system upolityczniony w swojej prostocie – tani, proekologiczny i możliwy do wzniesienia przy użyciu podstawowych narzędzi przez samych użytkowników, co z miejsca przywracało im poczucie sprawczości. Pawilon AZYL dokonuje transferu tej filozofii na grunt chronicznego kryzysu bezdomności w gęstym środowisku miejskim. Odrzucając stygmatyzujący model zamkniętych, odizolowanych noclegowni, projekt opiera się na założeniach *trauma-informed design* (projektowania uwzględniającego psychologię traumy). Architektura staje się tutaj otwartym buforem. Konstrukcja bazuje na lekkich, prefabrykowanych w warunkach warsztatowych ramach oraz zrównoważonych kompozycjach, co umożliwia bezinwazyjny montaż (tzw. suchy montaż) w trudnych "wyrwach" urbanistycznych, jak ślepe ściany szczytowe czy nieużytki. Zastosowano tu precyzyjną gradację prywatności: rzut płynnie przechodzi od otwartego, zadaszonego przedsionka (minimalizującego lęk przed zamknięciem), po półzamknięte nisze higieniczne i miejsca tymczasowego spoczynku. To interwencja niskoprogowa – obiekt, który nie wymusza asymilacji, lecz oferuje dyskretne schronienie i pasywny nadzór społeczny, przywracając podmiotowość osobom wykluczonym.

WYKLUCZENIE PRZESTRZENNE

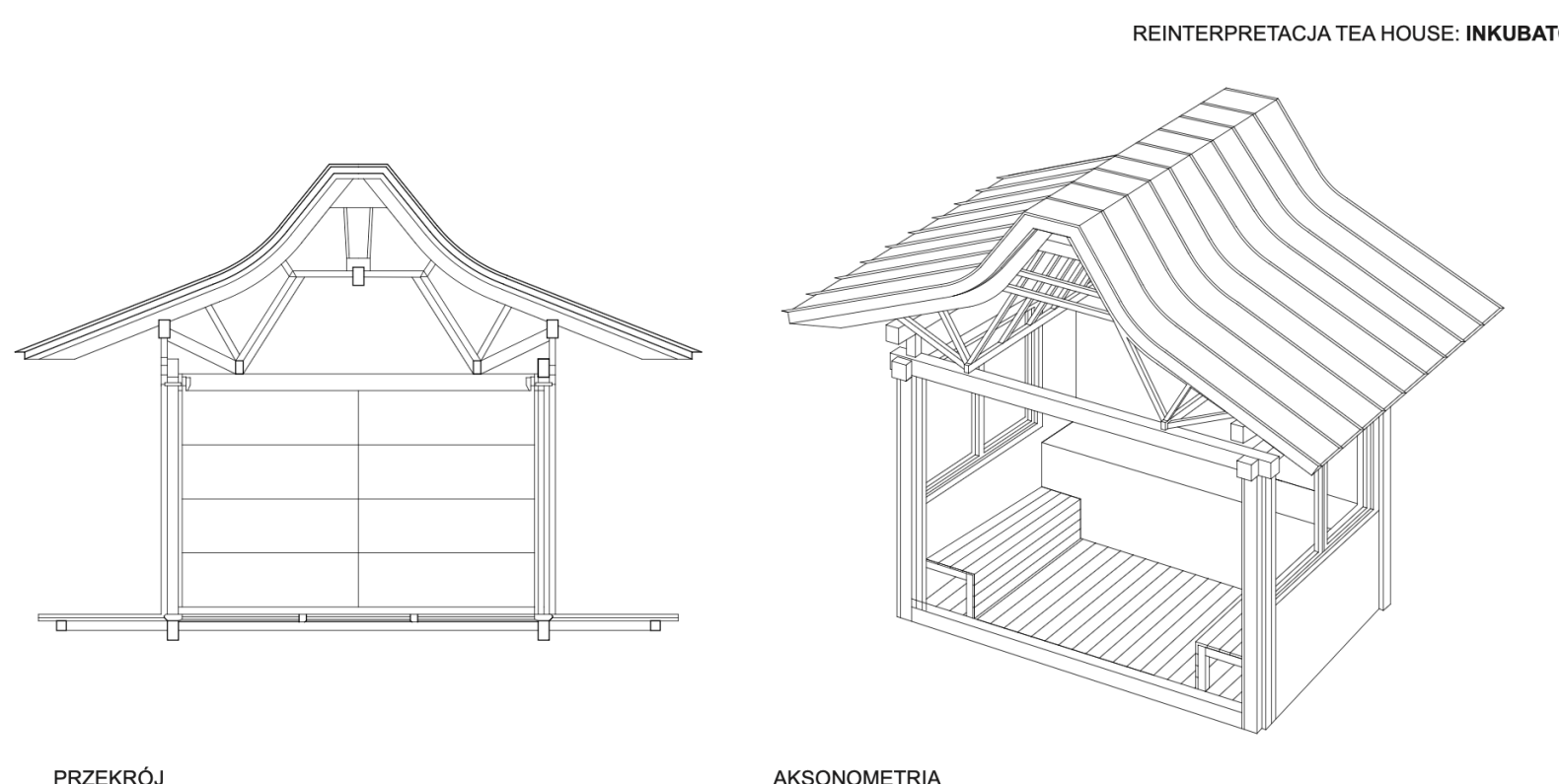
KULTURA

BARIERA DOSTĘPNOŚCI

2. Pustynie Kulturalne: Od *Tea House* do pawilonu INKUBATOR [Fenomenologia Pustki, Dematerializacja i Akupunktura Społeczna] W swoim koncepcyjnym *Tea House*, Kengo Kuma zrealizował manifest architektury "słabej" (anty-obiektu). Poprzez radykalną dematerializację klasycznej bryły, użycie lekkich, półprzepuszczalnych membran oraz struktur pneumatycznych, Kuma stworzył przestrzeń na wskroś efemeryczną. Fizyczna granica między wnętrzem a zewnątrz uległa rozmyciu, redukując architekturę do roli delikatnego filtra. Głównym budulcem stała się nie materia, lecz zjawiska percepcyjne i intymność relacji między uczestnikami ceremonii.

Ten sam fenomenologiczny paradygmat kształtuje tektonikę pawilonu INKUBATOR. W odpowiedzi na narastającą atomizację społeczną i brak lokalnych „trzecich miejsc” na rozległych, często przytłaczających skalą osiedlach, Inkubator wprowadza celowy dysonans – staje się miękką, oddolną agorą. Jego rzut i przekrój opierają się na absolutnej elastyczności przestrzennej (*open-source architecture*). Zastosowanie przesuwanych paneli, transparentnych przegród i zunifikowanego szkieletu sprawia, że obiekt naturalnie „wylewa się” na zewnątrz, anektując i ożywiając martwe skwery czy zaniedbane narożniki. Obiekt nie posiada zdefiniowanej funkcji; jest steżalem programowym rekonfigurowanym przez społeczność – od plenerowej czytelnicy po osiedlowy warsztat. Po zmroku, wykorzystując właściwości luminescencyjne użytych materiałów, pawilon transformuje się w świecący lampion, stając się bezpiecznym punktem orientacyjnym i katalizatorem nocnego życia lokalnego.

3. Bariera Dostępności: Od *Modifiable Pavilion* do pawilonu PRZEKAŹNIK [Kinetyka, Adaptacja i Reintegracja Cyfrowa] Niemiecka pracownia Kahlöfer-Korschildgen w swoim ikonicznym *Modifiable Pavilion* poddała architekturę jako responsywną strukturę kinetyczną. Ich obiekt funkcjonuje jako fizyczny interfejs i maszyna do ciągłej adaptacji. Systemy ruchomych paneli, obrotowych fasad i w pełni modyfikowalnych podziałów pozwalają bryle na całkowitą transformację, reagującą w czasie rzeczywistym na pory dnia, uwarunkowania klimatyczne i scenariusze użytkowania.

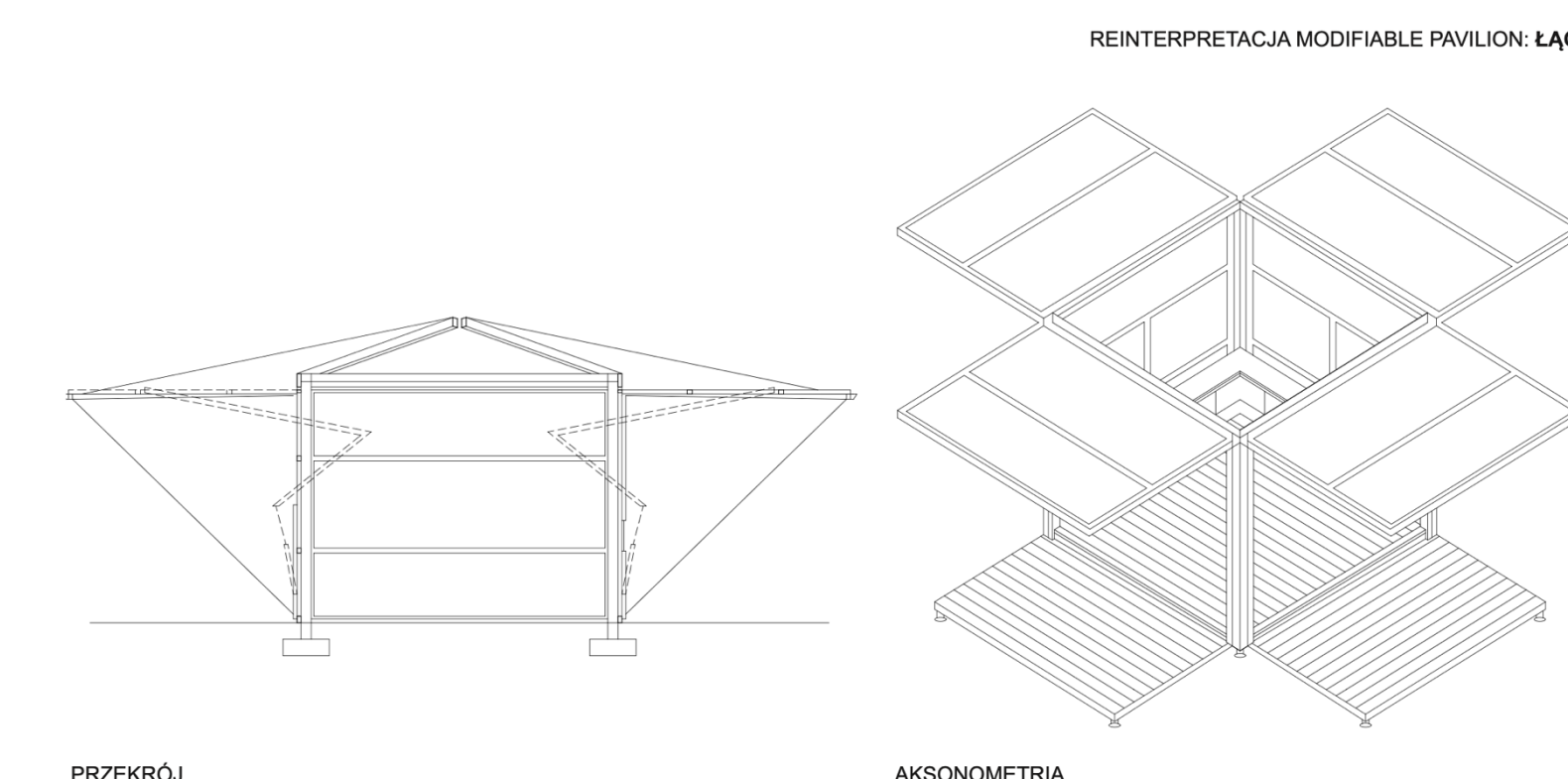
Pawilon PRZEKAŹNIK rozwija koncepcję architektury performatywnej, stając się przestrzennym orężem w walce z wykluczeniem cyfrowym i zanikiem fizycznej informacji miejskiej poza ścisłym centrum. Stanowi on hybrydowy węzeł usługowy, reinterpretujący archetyp klasycznego kiosku. Wyposażony w kinetyczną, adaptacyjną fasadę, w godzinach szczytu obiekt dosłownie otwiera się na ulicę, tworząc podwójny obieg funkcjonowania. Z jednej strony działa komercyjnie (mikrokawiarnia), co zapewnia niezależność finansową obiektu; z drugiej strony funkcjonuje społecznie jako fizyczny hub informacyjny, udostępniający ekrany dotykowe z usługami miejskimi, strefę darmowego Wi-Fi oraz punkty bezpłatnego poradnictwa. Mechanika przegród pozwala na fizyczne kurczenie się bryły na noc, tworząc wandaloodporną, zwartą formę. Przekaźnik to pulsujący element infrastruktury, współczesna "miejska brama" w skali mikro, która przywraca obrzędom autonomię i bezpośredni dostęp do krwiobiegu miasta.

Summary

Contemporary urban environments frequently grapple with the adverse effects of rapid gentrification and commercialization, leading to severe spatial and social fragmentation. This architectural project confronts the proliferation of neglected urban "pockets"—zones of acute exclusion—by deploying the strategy of urban acupuncture. It proposes a system of three modular pavilions designed to seamlessly infiltrate and repair degraded urban tissue. Rather than relying on resource-intensive, large-scale developments, the concept advocates for micro-scale, adaptable interventions. These structures act as precise, localized remedies for marginalized demographics and neglected neighborhoods. To counteract spatial exclusion and the escalating crisis of homelessness, the "Azyl" (Asylum) pavilion functions as a low-threshold social buffer. Inspired by the structural efficiency of Shigeru Ban's *Paper Log House*, it utilizes sustainable, prefabricated modules to establish a non-judgmental, dignified shelter and hygienic hub directly within the city fabric. Addressing the centralization of urban culture and the resulting "cultural deserts" in residential peripheries, the "Inkubator" (Incubator) pavilion draws from the spatial dematerialization of Kengo Kuma's *Tea House*. Through the use of semi-permeable boundaries and flexible layouts, it establishes a vital "third place"—a community-driven micro-agora fostering grassroots social integration. Finally, to bridge the accessibility barrier and combat digital exclusion, the "Przekaźnik" (Relay) pavilion interprets the kinetic principles of Kahlöfer-Korschildgen's *Modifiable Pavilion*. Operating as a dynamic, hybrid node with an adaptable facade, it merges a commercial micro-space with a localized civic information center. Collectively, this modular system demonstrates how agile, temporary architecture can effectively stitch the city back together, restoring spatial equity.

W obliczu gwałtownych przemian urbanistycznych, postępującej gentryfikacji oraz marginalizacji peryferyjnych osiedli, z jakimi mierzy się obecnie Kraków, praktyka architektoniczna musi na nowo zdefiniować swoją odpowiedzialność. Zaprezentowane pawilony są manifestem odejścia od traktowania budynków wyłącznie jako pomników formy na rzecz postrzegania ich jako aktywnych ram dla życia społecznego.

Prawdziwa wartość zaprojektowanych struktur nie leży wyłącznie w ich innowacyjnej inżynierii czy estetyce nawiązującej do ikon modernizmu, lecz przede wszystkim w ich zdolności do inicjowania relacji i zapewniania godności. Modułowe interwencje udowadniają, że architektura może oddać głos grupom pomijanym – oferując bezpieczny bufor dla osób w kryzysie bezdomności, przestrzeń dla oddolnej kultury oraz dostęp do informacji w strefach wykluczonych cyfrowo. To architektura, która nie dominuje nad otoczeniem, lecz mu służy, stając się dyskretnym, ale potężnym katalizatorem odnowy społecznej i przestrzennej, zszywającym rozerwaną tkankę współczesnego miasta.

Studenckie Koło Naukowe "SYNERGIA"
 Katedra Projektowania Architektonicznego
 ul. Warszawska 24, 31-155 Kraków
 Dr inż. arch. Maciej Skaza

